

BYGGÐASAFN ÁRNESINGA

KAUP BYGGÐASAFNS ÁRNESINGA Á BÚÐARSTÍG 22 Á EYRARBAKKA OG YFIRLIT UM FRAMKVÆMDIR

Byggðasafn Árnesinga er stofnun í eigu Héraðsnefndar Árnesinga bs. Starfssvæði safnsins er Árnessýsla og standa öll átta sveitarfélög sýslunnar á bak við safnið með árlegum fjárframlögum sínum til héraðsnefndarinnar sem veitir því áfram til safnsins. Byggðasafn Árnesinga er viðurkennt safn af hálfu Safnaráðs og starfsmenn safnsins starfa eftir siðareglum ICOM. Grunnþýning safnsins er í Húsinu á Eyrarbakka með viðbyggingum og í Kirkjubæ þar skammt frá. Safnið sér um allan rekstur Sjóminjasafnsins á Eyrarbakka fyrir eiganda þess Sveitarfélagið Árborg og um daglegan rekstur Rjómabúsins á Baugsstöðum.

Við Byggðasafn Árnesinga á sér stað stöðug söfnun aðfanga samkvæmt samþykktri söfnunarstefnu. Söfnun hefur átt sér stað frá árinu 1953 og hafa safngripir í mismiklu hlutfalli verið til sýnis á grunnþýningum safnsins hverju sinni. Fjöldi skráðra safnmuna í árslok 2020 var 7.376 og ljósmyndir 6.696 talsins. Þeir gripir sem ekki eru á sýningum hafa verið varðveittir í sérstöku rými. Í upphafi þessarar aldar var gert átak í varðveislumálum og 425 fm hús að Hafnarbrú 3 á Eyrarbakka var byggt og tekið í notkun og hýsti varðveislurými, vinnuástöðu og skrifstofu safnsins. Fyrir byggingu þessa húss hlaut Byggðasafn Árnesinga Íslensku safnaverðlaunin árið 2002. Jafnframt nýtti safnið hina svokölluðu Mundakotsskemmu fyrir stærri gripi sína.

Húsnæðismál og aðbúnaður safnmuna hafa verið í deiglu hjá Byggðasafni Árnesinga undanfarin ár á vettvangi stjórnar safnsins og Héraðsnefndar Árnesinga. Í kjölfar skýrslu Safnaráðs frá mars 2017, þar sem gerð var athugasemd við Mundakotsskemmu og þröngan aðbúnað safnmuna í Hafnarbrú 3, og einnig í ljósi þess að Sveitarfélagið Ölfus hefur beðið Byggðasafn Árnesinga að taka við gripum byggðasafns síns hefur verið reynt að finna fullnægjandi lausnir á varðveislumálum safnsins. Skoðaðar voru ýmsar lausnir einkum nýbygging á hentugum stað á Eyrarbakka.

Í október 2018 kom upp sú hugmynd að kaupa nýjasta hluta Búðarstígs 22 fyrir grófmuni safnsins og fá hentugan leigjanda í helming þess húsnæðis. Búðarstígur 22 var á skrá hjá fasteignasöllum. Eigandi Búðarstíg 22 var þá Alban ehf. Í daglegu tali er þessi bygging nefnd Einarshöfn eða Alban-húsið vegna fyrri notkunar þess. Í lok ársins 2018 var unnið að ástandsskýrslu á Búðarstíg 22. Þá voru hugmyndir á vettvangi héraðsnefndar um að kaupa húsið fyrir Byggðasafn Árnesinga og Héraðsskjalasafn Árnesinga. Verkfræðistofan Efla sá um úttektina. Úttekt Eflu var tilbúin um miðjan janúar árið 2019.

Skemma Búðarstígs 22 er um 800 fm að stærð en húsið allt með eldri húshlutum 1703 fm. Boðað var til héraðsnefndarfundar í Húsinu á Eyrarbakka 11. febrúar 2019 og var þar samþykkt að bjóða Hafnarbrú 3 sem hluta af tilboði og gera í framhaldinu kauptilboð í Búðarstíg 22 fyrir Byggðasafn Árnesinga. Jafnframt var samþykkt að taka lán hjá Lánasjóði sveitarfélaga með ábyrgð aðildarsveitarfélaga Héraðsnefndar Árnesinga að upphæð 100 milljónir króna til kaupanna og að gera austasta og nýjasta hluta hússins, 800 fm skemmu, tilbúna til notkunar. Fallið var frá því að hafa Héraðsskjalasafn Árnesinga í Búðarstíg 22 en það var reyndar kannað síðar hvort það væri mögulegt með viðbyggingu. Héraðsnefnd Árnesinga var fullljóst að í miklar framkvæmdir þyrfti að ráðast í til að húsið fullnægði kröfum til safnhúsa.

Safnstjóri sá um viðræður við Þjóðminjasafn Íslands um að Þjóðminjasafnið leigði helming skemmunnar fyrir tækniminjar sínar til langs tíma.

Þann 22. apríl 2019 var skrifað undir samninga við Alpan ehf. annarsvegar um kaup safnsins á Búðarstíg 22 með afhendingu strax og hinsvegar um kaup Alpan á Hafnarbrú 3 með afhendingu þegar endurgerð Búðarstíg 22 og flutningi safnkosts væri lokið.

Bygginganefnd skipuð stjórn safnsins og formanni Héraðsnefndar Árnesinga tók til starfa og á fyrsta fundi hennar var ákveðið að fá Grím Jónsson byggingameistara hjá GJ tæki og fasteignir ehf til að stýra framkvæmdum. Lýður Pálsson safnstjóri og prókúruhafi safnsins var starfsmaður nefndarinnar og sá um allar fjárreiður verksins frá upphafi til enda. Stofnaður var sérstakur byggingareikningur til að halda utan um útgjöld og framlög verkefnisins.

Lýður Pálsson safnstjóri og Nathalie Jaqueminet forvörður gerðu þarfagreiningu og rýmisáætlun fyrir allt húsið sem nýttist við hönnun hússins með tilliti til framtíðarnotkunar. Samúel Smári Hreggviðsson byggingatæknifræðingur hjá Húsey ehf var hönnuður framkvæmda. Lýður og Samúel Smári lögðu svo fram teikningar sem unnið var eftir af iðnaðarmönnum. Framtíðarskipulag hússins var mótað á þennan veg:

Byggingin að Búðarstíg 22 skiptist í fjóra húshluta. Elst er skrifstofurýmið 215 fermetra og er lengst í vestur. Þar verða skrifstofur, snyrtingar, kaffistofa og fjölnota salur fyrir sýningar, fyrirlestra, fundi og félagsstarf. Til hliðar er upprunalegi vinnslusalurinn sem er 453 fermetra að stærð sem kalla mætti miðrými eða aðalsal. Þar er gert ráð fyrir að obbinn af safnkostinum verði varðveittur í framtíðinni og sérrými og vinnustofa afþiljuð sunnan við þann sal. Norðvestur af miðrýminu er 168 fermetra salur sem kalla má norðurrými eða móttökusal, þar sem gert er ráð fyrir innkeyrsluhurð í þann sal og miðrýmið. Þar verða einnig geymdir margvíslegir hlutir sem tengjast safnastarfsemi eins og sýningapúlt, gínur, plexígler, gamlar sérsýningar, munir tengdir safnfræðslu og annað sem ekki telst til skráðra safngripa. Austast er skemman sem er um 861 fermetri að stærð. Skemmunnin verður skipt í tvo jafnstóra hluta með brunaheldu skilrúmi. Þjóðminjasafni Íslands verður leigður nyrðri hlutinn til 10 ára. Byggðasafn Árnesinga nýtir syðri hlutann undir stóru gripina sína, eins og bíla, báta, vélar og merka baðstofuviði. (Úr blaðagrein safnstjóra þar sem kaup safnsins á Búðarstíg 22 voru kynnt, júlí 2019)

Grímur Jónsson byggingameistari, eigandi og framkvæmdastjóri GJ tæki og fasteignir ehf, stýrði framkvæmdum. Tekið var strax til starfa að lokinni undirskrift kaupsamninga. Starfsmenn Gríms unnu allt tréverk en aðrir verktakar voru Raflagnaþjónusta Selfoss, Tröllalagnir, Árvirkinn og Hurðalausnir.

Skemman var lagfærð á árinu 2019 þannig að Byggðasafn Árnesinga og Þjóðminjasafn Íslands gátu farið að nýta hana í nóvember það ár. Einnig voru skilin milli skemmu og miðrymis lagfærð með

nýjum vegg og lagfæringar voru gerðar á þökum skemmunnar og miðrymis. Verð Búðarstígs 22 var 83 milljónir króna, Hafnarbrú 3 var tekin upp í fyrir 37 milljónir og framkvæmt var fyrir 59 milljónir króna. Safnið tók skemmuna í notkun í febrúar 2020 og tók samhliða úr notkun Mundakotsskemmu sem dæmd hafði verið ónothæf sem safnmunageymsla af Safnaráði.

Á meðan á öllu framkvæmdaferlinu stóð átti safnstjóri í viðræðum við Mennta- og menningarmálaráðuneytið og Safnaráð um styrk ríkissjóðs til framkvæmdanna. Samskiptin voru við Eirík Þorláksson og Baldur Þóri Guðmundsson fulltrúa hjá Mmr og Þóru Björk Ólafsdóttur framkvæmdastjóra Safnaráðs. Ríkisstyrkur var í boði ef fjármagn væri til staðar samkvæmt fjárlögum. Sótt var um styrk til ráðuneytis að upphæð 25 milljónir króna í júní 2019. Umsóknin var lögð til umsagnar Safnaráðs sem veitti sitt samþykki. Skrifað var undir samning um stofnframlag til framkvæmda í febrúar 2021.

Tekin voru lán að upphæð 120 milljónir og Mennta- og menningarmálaráðuneytið veitti styrkloforð fyrir 25 milljónum króna til framkvæmda samkvæmt safnalögum. Átak stjórnvalda „Allir vinna“ þar sem endurgreiddur var virðisaukaskattur af vinnu á verkstað skilaði 18,6 milljónum króna þegar upp var staðið. Með þessu fjármagni var hægt að ljúka framkvæmdum vorið 2021. Tekið var skammtímalán í viðskiptabanka safnsins til að brúa bilið.

Á árinu 2020 var haldið áfram viðgerðum á Búðarstíg 22 og voru eldri hlutar hússins gerðir upp. Samið var við Grím Jónsson um byggingastjórn og GJ tæki og fasteignir ehf um viðgerð og standsetningu eldri hluta Búðarstígs 22. Framkvæmdir hófust aftur eftir páska 2020 og var unnið að lagfæringu á ytra byrði eldri hluta Búðarstígs 22, þaki og útveggjum. Settar voru upp akstursdyr á norðvesturhluta hússins og steypur sökkull að nýjum inngangi að skrifstofu og sal. Leitað var tilboða í ýmsa verkþætti sem undirverktakar unnu. Samúel Smári Hreggviðsson byggingatæknifræðingur hjá Húsey ehf sá um hönnun og að koma teikningum

til byggingafulltrúa Árborgar til umfjöllunar og afgreiðslu. Gerð var krafa um brunahönnun hússins og var það leyst. Fjarlægð var gömul klæðning á húsinu og gamlir gluggar og þak endurnýjað. Smíðaður var nýr inngangur í skrifstofurýmið steipt nýtt gólf í aðalsal og norðvestursal. Fjarlægðir voru gamlir innveggir í skrifstofuhluta. Lagðar voru nýjar frárennslislagnir í skrifstofurými og gólf lagfært. Í varðveislurýmum

voru loft og stálbitar gifsklædd og allt málað. Afþiljað var lagnahebergi í norðvesturrými og í aðalsal. Skipt var um pípulagnir og settur upp forhitari. Raflagnir voru hannaðar af Þór Stefánssyni hjá Rafhönnun, verðkönnun meðal rafverktaka var gerð í desember.

Árvirkinn varð lægstur í verðkönnun raffyrirtækja um lagnir í aðalrími, norðvesturrými og skrifstofurými og tóku strax til handa í byrjun árs 2021 og voru öðru hvoru að störfum til loka verksins.

Starfsmenn Gríms Jónssonar unnu árið 2021 frá ársbyrjun fram í apríl við að ganga frá varðveislurýmum svo að þau yrðu tilbúin til notkunar. Veggir og stálgrindur voru gifsklædd, settir upp milliveggir í aðalsal og gólfíð málað með eproxín slitþolinni málningu. Á meðan á þeirri framkvæmd stóð fékk safnið Lilju D. Alfreðsdóttur mennta- og menningamálaráðherra í heimsókn, skoðaði hún húsið og framkvæmdir og skrifaði undir samning um 25 milljón króna styrk ríkissjóðs til framkvæmda samkvæmt safnalögum. Utandyra voru útveggir klæddir grænu bárujárnri. En Árvirkinn setti svo upp öryggiskerfi fyrir allt húsið og lauk því verki í lok maí, þá loks hófust flutningar í húsið úr Hafnarbrú 3.

Starfsmenn Gríms Jónssonar unnu frá apríl og fram í maí við að innrétta skrifstofurýmið. Veggir úr gífsi voru settir upp og unnið að því að afmarka skrifstofurýmið í skrifstofur, snyrtingar, kaffistofu og sal. Veggir voru málaðir og öðru hvoru komu pípulagningamenn og lögðu nýjar lagnir, settu upp ofna og allt sem þurfti í snyrtingar hússins. Málarar frá Selfossi máluðu veggi í skrifstofurými og múrarameistari sá um að leggja nýjar flísar á gólf skrifstofurýmis og á veggi og gólf snyrtinga. Uppgerð hússins lauk í júní en í ágústlok var gengið frá lóð og steipt stétt við aðalinngang.

Unnið var að flutningum úr Hafnarbrú 3 í Búðarstíg frá júní 2021 og var tekinn á leigu flutningabifreið til verksins. Skrifstofa safnsins var flutt úr Hafnarbrú 3 í Búðarstíg 22 þann 29. júlí 2021. Flutningar voru almennt flóknir enda um viðkæma safnmuni að ræða en allt gekk áfallalaust fyrir sig. Lausráðnir starfsmenn unnu að flutningum ásamt föstum starfsmönnum safnsins og naut safnið einnig aðstoðar forvarðar. Flutningi í Búðarstíg 22 var lokið í septemberlok en unnið verður að uppröðun safnmuna fram til loka árs 2022.

Kostnaður við verkefnið sundurliðast þannig í grófum dráttum:

FRAMKVÆMDAKOSTNAÐUR			
Fyrri hluti framkvæmda, kaup og sala, standsetning skemmu og viðgerð á þaki, fjármögnun			
Lán hjá lánasjóði sveitarfélaga apríl 2019		100.000.000	
Kaup á Búðarstíg 22			83.000.000
Sala Hafnarbrúar 3		37.000.000	
Stimpilgjöld, sölulaun og fleira			2.430.528
Framkvæmdir frá apríl 2019 til janúar 2020			51.560.000
		137.000.000	136.990.528
Seinni hluti framkvæmda við Búðarstíg 22 2020-2021			
Greiddar eftirstöðvar fyrri áfanga		3.808.860	
GJ verktaki		88.047.763	
Aðrir verktakar		45.481.656	
Efniskaup mest í Húsasmíðjunni og víðsvegar		18.813.717	
Förgun efnis		1.458.305	
Hönnun m vsk		3.380.997	
Innvextir mínus vaxtagjöld og kostnaður		- 5.718	
Annar kostnaður		51.716	
		Alls 161.037.296	
Útistandandi skuldir			
Engar			
		Alls -	
Áætlaður kostnaður við það sem eftir er			
GJ verktakar, allskonar smálegur frágangur		400.000	
Árvirkinn samkvæmt útboði		452.699	Eftirstöðvar útboðs
Árvirkinn aukaverk samkvæmt lista		222.500	Bílarafhleðslustöð
Hönnun, Húsey og Rafteikn m vsk - áætlað		1.338.084	
Annar og ófyrirséður kostnaður		50.000	
		Alls 2.463.283	
		Alls 163.500.579	
Fjármögnun seinni hluta			
		Áætlun	Komið
Lán, (Lánasjóður sveitarfélaga til seinni hluta framkvæmda)		120.000.000	120.000.000
Ríkisstyrkur skv samningi		25.000.000	20.000.000
Allir vinna - endgr vsk af vinnu á byggingastað - áætlað		18.600.000	8.825.901
Endurgreiddur vsk af vinnu sérfræðinga - áætlað		773.139	
		164.373.139	148.825.901
YFIRLIT			
Kaupverð Búðarstígs 22, Eyrarbakka		83.000.000	
Sölulaun, stimpilgjald og skyld útgjöld		2.430.528	
Framkvæmdir fyrri hluti, skemman og tenging við aðra hluta		51.560.000	
Framkvæmdir seinni hluti, eldri hlutar hússins að utan og innan		163.500.579	
Lántökur hjá Lánasjóði sveitarfélaga			220.000.000
Endurgreiddur virðisaukaskattur af vinnu áætlaður			18.600.000
Styrkur frá Ríkissjóði			25.000.000
Sala Hafnarbrúar 3			37.000.000
		Samtölur 300.491.107	300.600.000

Það sem eftir er að greiða telst ekki til framkvæmda. Árvirkinn á eftir að gera úttekt á rafkerfum og merkja rofa í aðaltöflu og eftir á að setja upp rafhleðslustöð fyrir bíla, ógreidd er vinna hönnuðar. GJ-verk hefur lokið sínu verki og endurgerð og aðlögun Búðarstígs 22 fyrir safnastarfsemi er lokið.

Byggðasafn Árneseinga stendur á miklum tímamótum. Algjör umbylting hefur orðið á húsnæðismálum þess með tilkomu nýs geymslu- og sýningarhúsnæði að Búðarstíg 22. Rétt eins og með tilkomu varðveisluhússins að Hafnarbrú 3 árið 2002 er safnið nú í forystu varðandi starfsaðstöðu safna á landsvísu.

Geymsluhúsnæði safnsins er nú allt á einum stað. Safnkosturinn hefur verið fluttur úr þröngu húsnæði að Hafnarbrú 3 og úr Mundakotsskemmu í endurgert hús að Búðarstíg 22 með stórbættri aðstöðu þar sem vel fer um gripina. Kappkostað er að vel fari um safnkost á nýjum stað og þrátt fyrir að búið sé að tæma Hafnarbrú 3 og skila til eigenda sinna þá er mjög mikið starf eftir við að koma gripunum fyrir til frambúðar og

gera þá flesta sýnilega í stafrænum heimi. Safnið stendur mjög vel hvað varðar skráningu á safnkosti þess í Sarp. Hins vegar vantar upp á að myndvæða skráninguna og fjöldi færslna er því myndlaus. Áætla má að verkefni þetta taki nokkur ár og kalli á aukna þörf á mannafla. Gert er ráð fyrir að áfram verði tekið við aðföngum sem boðnir verði safninu og er hugað til framtíðar.

Með stærra húsnæði og aukinni starfsemi með nýjum sal kemur í ljós brýn þörf fyrir meiri faglegan mannafla til að sinna safnastarfinu. Í starfsáætlun og rekstraráætlun safnsins fyrir 2022 er gert ráð fyrir að frá og með 1. júlí 2022 verði faglegir starfsmenn þrír í stað tveggja eins og verið hefur frá 2008 eða síðustu 12 ár og hefur Héraðsnefnd Árneseinga þegar samþykkt þá tillögu á haustfundi sínum.

Starfsemi safna 21. aldarinnar hefur líkt og flest annað sem viðkemur mannlegri tilveru tekið stakkaskiptum og eru söfn í nútímanum annað og meira en rými þar sem gömlum munum er stillt upp með viðeigandi skýringartextum. Söfn taka nú mun kröftugri þátt í ýmis konar verkefnum, viðburðum, sýningum, fræðslu, málstofum, skólafræðslu, afþreyingu og mannrekt ýmis konar samfélaginu til heilla.

Gott safnastarf byggir á öflugu innra starfi þar sem handtökin eru mörg og krefjast faglegar þekkingar, drifkrafts og skipulags. Það er nauðsynlegt að huga að innviðum safnsins, stökkva

á tækifærin þegar þau bjóðast, og taka þátt, auk þess vera sýnileg í samfélaginu og skipta máli. Vera áfangastaður fyrir ferðamenn og gríðastaður fyrir heimamenn á breytingatímum.

Til stendur að komu upp nákvæmu hilluskráningarkerfi sem verður vistað í gagnagrunninum Sarpi. Þar með er hver hilla númeruð og hver gripur skráður sem í henni er. Við þetta yrði til eins konar lagerskrá fyrir safnið. Þetta er metnaðarfullt markmið í takt við nýtt og glæsilegt varðveisluhúsnæði. Þar með gefst kostur á því að öðlast verulega góða yfirsýn yfir safnkostinn, laga skráningar, mynda gripi og grisja þar sem það á við. Í framhaldi af þessu

verður hægt að halda áfram markvissri og ábyrgri söfnun á munum og minjum Árnessýslu. Þá verður rannsóknarstarf allt betra og ástand gripa til sýningar eins og best verður á kosið.

Safnkostur Byggðasafns Árneseinga telur tæplega 7500 gripi að meðtöldum nýjum óskráðum

aðföngum, enn á eftir að mynda um 70% af safnkostinum. Um 450 safngripir Byggðasafns Ölfuss sem komið hefur verið fyrir til bráðabirgða í varðveislurými safnsins eru enn óskráðir í Sarp og hafa ekki verið ljósmyndaðir.

Byggðasafn Árneseinga er viðurkennt safn samkvæmt Safnalögum. Í því felast skyldur hvað varðar varðveislu og allan aðbúnað safnkosts. Safninu ber að rannsaka og forverja safnkost sinn og sér Safnaráð um eftirlit með faglegri starfsemi safnsins. Byggðasafn Árneseinga hyggst áfram vera í forystu hvað varðar varðveislu safnkostsins og varðveita hann til framtíðar.

Héraðsnefnd Árneseinga er skipuð sveitarstjórnarmönnum sem kjörnir eru í sveitastjórnarkosningum og því fulltrúar almennings í héraðinu. Þann 11. febrúar 2019 má telja tímamótadag í sögu Byggðasafns Árneseinga þegar héraðsnefndin samþykkti að stórefla varðveislubátt safnsins með stærra húsnæði. Fyrir það ber að þakka.

Eyrarbakka, 15. desember 2021,

Lýður Pálsson

safnstjóri.

Byggðasafn Árneseinga

Kt. 450464-0159

Húsinu, 820 Eyrarbakka

info@byggdasafn.is www byggdasafn.is